

طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی ایران

محمد جوادی پور^۱، دکتر محمدرضا علی سعیدی^۲

دکتر علی رضا کیانپوش^۳، دکتر محمد خبیری^۴

^۱ دانشجوی دوره دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه تربیت معلم^۲، استادیار دانشگاه^۳ و روان‌شناسی

دانشگاه تربیت معلم^۴ استاد دانشکده روان‌شناسی دانشگاه تربیت معلم

^۵ استادیار دانشگاه تربیت معلم دانشگاه تهران

چکیده

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
بخش اعظم اهداف تعلیم و تربیت از طریق شرکت دانش آموزان در فعالیت‌های ورزشی و حرکتی قابل تحقق است. تربیت بدنی به‌عنوان یکی از شاخه‌های اصلی تعلیم و تربیت منسجمی در فرایند رشد جسمانی و روانی فراگیران ایفا می‌نماید و یکی از دروس اصلی در بسیاری از کشورهاست و برنامه‌های درسی آن همواره بازنگری و اصلاح می‌شود. رویکردهای استراتژیک برای تدوین برنامه‌های درسی یکی از رویکردهایی است که بیشتر برنامه‌های درسی تربیت بدنی به سوی آن گرایش پیدا کرده است. بر این اساس با مطالعه و بررسی استاد و مدارک برنامه‌های درسی برخی از کشورهای و صیانت نظری برنامه درسی تربیت بدنی تلاش گردید الگوی مطلوب برای درس تربیت بدنی با رویکردهای برنامه‌ریزی استراتژیک طراحی گردد. در این رویکرد توجه به چشم‌انداز، بیانیه‌های مأموریت و اصول حاکم بر برنامه درسی از نکات برجسته آن می‌باشند که عناصر برنامه درسی بر اساس رویکردهای فراگیر محوری و توجه به علائق و نیازهای دانش آموزان شکل گرفته است. این الگو با تلفیق حوزه‌های مرتبط با برنامه درسی، عناصر راهبردی و عناصر اساسی برنامه درسی تربیت بدنی، هماهنگی این دروس را در نظام آموزشی افزایش داده که فرسودگی اجرا بسیاری از اهداف تربیت بدنی در مدارس تحقق خواهد یافت. برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی از نظرات کارشناسان تربیت بدنی و برنامه‌ریزی درسی استفاده شده که

۲. آیا از نظر متخصصان تربیت بدنی و برنامه ریزی درسی، الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت بدنی از اعتبار لازم برخوردار است؟

روش شناسی پژوهش

روش انجام پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی است و در بخش اعتباربخشی الگوی پیشنهادی به صورت زمینه‌ای انجام شده است. تلاش گردید بر اساس مطالعه اسناد و مدارک و مبانی نظری برنامه درسی تربیت بدنی، انگوها و رویکردهای برنامه درسی برخی از کشورها، الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی ایران طراحی شود. پس از آن برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی ۲۵ نفر از متخصصان برنامه ریزی درسی و تربیت بدنی از دانشگاه‌های تهران، تربیت معلم، تربیت مدرس و علامه طباطبایی به عنوان نمونه آماری پژوهش و با روش تصادفی ساده انتخاب شدند و با استفاده از ابزار پرسشنامه و به صورت مصاحبه حضوری الگوی پیشنهادی پژوهش اعتباربخشی گردید. جامعه آماری پژوهش ۳۱ نفر می باشد که ۲۵ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. متخصصان تربیت بدنی با گرایش مدیریت و برنامه ریزی آشنا به تدوین برنامه‌های درسی در نمونه آماری استفاده شدند. اکثر متخصصان رشته تربیت بدنی با گرایش مدیریت و برنامه ریزی در دانشگاه‌های تهران، تربیت معلم و تربیت مدرس حضور دارند و به این دلیل در نمونه آماری از این دانشگاه‌ها استفاده شده است. در رشته برنامه ریزی درسی نیز افرادی که با تدوین برنامه درسی تربیت بدنی آشنا باشند بسیار اندک هستند و این گونه متخصصان در دانشگاه‌های تهران، تربیت معلم، علامه طباطبایی و تربیت مدرس حضور دارند. در خصوص اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی با توجه به اینکه از نظر متخصصان موضوع درسی و برنامه ریزی درسی برای طراحی الگو به طور توأمان استفاده شده است لذا در نمونه‌های پایین پاسخگو خواهد بود.

پیشینه پژوهش

هاردمن و مارشال در سال ۱۹۹۰ در مطالعه خود وضعیت تربیت بدنی را در مدارس کشورهای جهان با حمایت کمیته بین المللی المپیک بررسی نمودند. نتایج این پژوهش بر مبنای بررسی پیشینه و پرسشنامه از ۱۲۶ کشور و منطقه مستقل آموزش و پرورش در

اجلاس جهانی تربیت بدنی در سال ۱۹۹۹ ارائه شد. عناوین مورد بررسی در این پژوهش عبارتند از:

- (۱) ضروری بودن برنامه درسی تربیت بدنی؛ (۲) زمان اختصاص داده شده؛ (۳) وضعیت درس تربیت بدنی؛ (۴) منابع مالی؛ (۵) وسایل و تجهیزات؛ (۶) نیروی انسانی؛ (۷) معلم آموزش دیده؛ (۸) عنوان درس تربیت بدنی.

نتایج بررسی نشان می‌دهد که در کشورهای مذکور به درس تربیت بدنی به عنوان یکی از درس‌های اصلی توجه شده، اما منابع و امکانات لازم برای توسعه این درس فراهم نگردیده است (۷).

پاول نیکولای و همکاران در سال ۱۹۹۷ معیارهای الگوی آکادمیک ایالت ویسکانسین^۱ را برای درس تربیت بدنی تدوین نمودند. در این الگو، استانداردهای محتوا، اجرا و اثربخشی تهیه شده و همه برنامه‌های درسی بر اساس آن شکل گرفته است (ص ۶) (۴).

اهنسانی برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی آمریکا در سال ۱۹۹۹ تدوین گردید. در این برنامه بر شیوه زندگی فعال به عنوان رویکرد اصلی تربیت بدنی دوره ابتدایی تأکید شده و اعتقاد بر این است که از طریق مشارکت جدی دانش آموزان به میزان حداقل ۱۵ دقیقه در طول هفته اهداف تربیت بدنی حاصل خواهد شد. افزون بر رویکرد شیوه زندگی فعال در این برنامه بر رویکردهای حرکتی، قلبی، اجتماعی و فرهنگی نیز تأکید شده است (۵).

انجمن بین‌المللی سلامت، تربیت بدنی، تفریح، ورزش و حرکات موزون آدرسان ۲۰۰۱ با همکاری یونسکو معیارهای بین‌المللی برای تربیت بدنی و ورزش مدارس را منتشر کرد. در این مجموعه معیارهای کارایی و اثربخشی حرکات، دانش و کاربرد سقاهیم حرکات، افزایش آمادگی جسمانی و سلامت شیوه زندگی فعال جسمانی، رفتار قدرتی-اجتماعی و فرهنگی بحث شده است (۶).

مارک جیم تیمبو^۲ در پایان نامه دوره دکتری برنامه‌ریزی و آموزش به تدوین برنامه درسی تربیت بدنی کشور مالایزی پرداخت. پژوهشگر به استناد چهار برنامه آموزشی که در

1. Wisconsin's Model Academic Standards for Physical Education

2. International council for health, physical education, recreation, sport and dance

کشورهای آمریکا و انگلیس اجرا شده تلاش نموده برنامه درسی ویژه کشور مالایو را طراحی و هنجاریابی نماید (۱۲).

دپارتمان تعلیم و تربیت ایالت کالیفرنیا در سال ۲۰۰۴ مدل استاندارد تربیت بدنی را برای مدارس دولتی طراحی نمود. برای تحقق معیارهای پنجگانه در دوره ابتدایی در هر پایه تحصیلی، معیارها در پنج قلمرو مفاهیم حرکات بدنی، مدیریت بدن^۱، حرکات جابه جایی^۲، مهارت دستکاری کردن^۳ و مهارت‌های ریشمیک و منظم ذکر گردید (۱۳).

در سال ۱۳۷۹ مجموعه‌ای با عنوان راهنمای برنامه درسی تربیت بدنی در دوره ابتدایی توسط گروه تربیت بدنی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش انتشار یافت. این مجموعه مبنای و اهداف برنامه درسی تربیت بدنی را نام برده و رویکردهای برنامه‌ریزی درسی را در کشورهای مختلف و در ایران بیان نموده است (۸).

مطالعه تطبیقی برنامه درسی تربیت بدنی در دوره ابتدایی ایران و کشورهای منتخب جهان و ارائه الگو، پژوهشی است که محمدرضا اسمعیلی در پایان‌نامه دوره دکتری تربیت بدنی دانشگاه تربیت معلم در سال ۱۳۸۳ انجام داده است. الگوی برنامه درسی تربیت بدنی پس از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش پیشنهاد شده است (۹).

جمع بندی پژوهش‌های انجام شده در علوم انسانی

بررسی مطالعات انجام شده در خصوص برنامه درسی تربیت بدنی بیانگر آن است که در دهه‌های اخیر میزان توجه به درس تربیت بدنی در اکثر کشورها افزایش یافته است (۱۷). این موضوع باعث شده که از الگوهای جدید در زمینه برنامه درسی استفاده گردد. ویژگی مهم الگوهای برنامه درسی که در درس تربیت بدنی به کار گرفته شده این است که در همه آن‌ها از رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک استفاده شده است. چشم‌انداز، بیانیه مأموریت و اصول برنامه درسی در این برنامه‌ها تکانی است که در بخش‌های اصلی و محوری برنامه درسی اثر گذاشته است. از مطالعه معیارهای الگوی آکادمیک و چارچوب برنامه درسی تربیت بدنی آمریکا می‌توان در زمینه طراحی الگو و انتخاب رویکردهای برنامه درسی استفاده نمود (۴۵). در الگوی انجمن بین‌المللی سلامت و تربیت بدنی و برنامه درسی

تربیت بدنی امریکایرسمه رویکرد شیوه زندگی فعال، رویکرد حرکات بدنی و رویکرد فردی-اجتماعی و فرهنگی در برنامه‌های درسی تأکید شده است (۶). این رویکردها در طراحی الگوی پیشنهادی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در بسیاری از برنامه‌های درسی مطالعه شده، ویژگی‌های الگوی طراحی برنامه‌دستی به چشم می‌خورد (۱۳، ۱۴). از مطالعات داخلی که در مورد برنامه‌های درسی تربیت بدنی انجام شده، می‌توان در خصوص وضعیت برنامه‌دستی، الگوی موجود و جهت‌گیری درس تربیت بدنی استفاده نمود (۷۸). بنابراین هر یک از پروژه‌هایی که در این مقاله استفاده شده در خصوص استقرار الگوی برنامه‌دستی تربیت بدنی کمک‌تسلیاتی نموده است و علاوه بر رویکردهای کلی و جهت‌گیری کلان در تحلیل و بررسی عناصر برنامه‌دستی حمایت‌های لازم را ارائه خواهد داد.

در مجموع می‌توان گفت از مطالعاتی در این مقاله برای شبیه استفاده شده، خصوصیات رویکردها و الگوهای برنامه‌دستی را دارا هستند و در مورد طراحی الگوی برنامه‌دستی تربیت بدنی دوره ابتدایی کمک مؤثری می‌نمایند.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش بر اساس پرسش‌های مطرح شده

پرسش اول: ویژگی‌ها و خصوصیات رویکردها و الگوهای برنامه‌دستی تربیت بدنی چیست و الگوی مطلوب کدام است؟

الف) ویژگی‌ها و خصوصیات رویکردهای برنامه‌دستی تربیت بدنی

بررسی و مطالعه برنامه‌های درسی و پژوهش‌های انجام شده در زمینه تربیت بدنی این امکان را فراهم می‌آورد که بتوان رویکردهای غالب و شناختی و بر اساس آن ویژگی‌ها و خصوصیات آن‌ها را بیان نمود.

۱. با توجه به ویژگی‌های جسمانی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی از بین سه منبع مؤثر در تدوین برنامه‌دستی یعنی دانش‌آموزان جامعه و رشته تخصصی رویکردی انتخاب شود که به دانش‌آموز به‌منظور منبع اصلی توجه و تمرکز بیشتری داشته باشد.

۲. در بسیاری از برنامه‌های درسی تربیت بدنی در دوره ابتدایی به رویکرد شیوه زندگی

فعال تأکید شده است (۵،۶).

۳. به لحاظ اثرگذاری رویکرد برنامه درسی در انتخاب اهداف، محتوا و سایر عناصر برنامه درسی در انتخاب رویکرد برنامه درسی نهایت دقت صورت گیرد. در این مورد به فلسفه تربیت بدنی در نظام آموزشی و جایگاه آن در مقایسه با سایر دروس توجه شود.
۴. آموزش رشته‌های ورزشی رویکرد اصلی برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی محسوب نمی‌شود (همان منبع).
۵. در برنامه‌های درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی بر رویکردهای شیوه زندگی فعال، آمادگی جسمانی و رویکرد فردی-اجتماعی و فرهنگی تأکید شده است (۵).

ب) ویژگی‌ها و خصوصیات الگوهای برنامه درسی تربیت بدنی

الگوهای برنامه درسی تربیت بدنی ضمن تأثیر پذیری از منابع اساسی بر عناصر برنامه درسی تأثیر می‌گذارد. با بررسی و مطالعه برنامه‌های درسی و پژوهش‌های انجام شده می‌توان الگوهای رایج را شناسایی و ویژگی‌های آن را تعیین نمود.

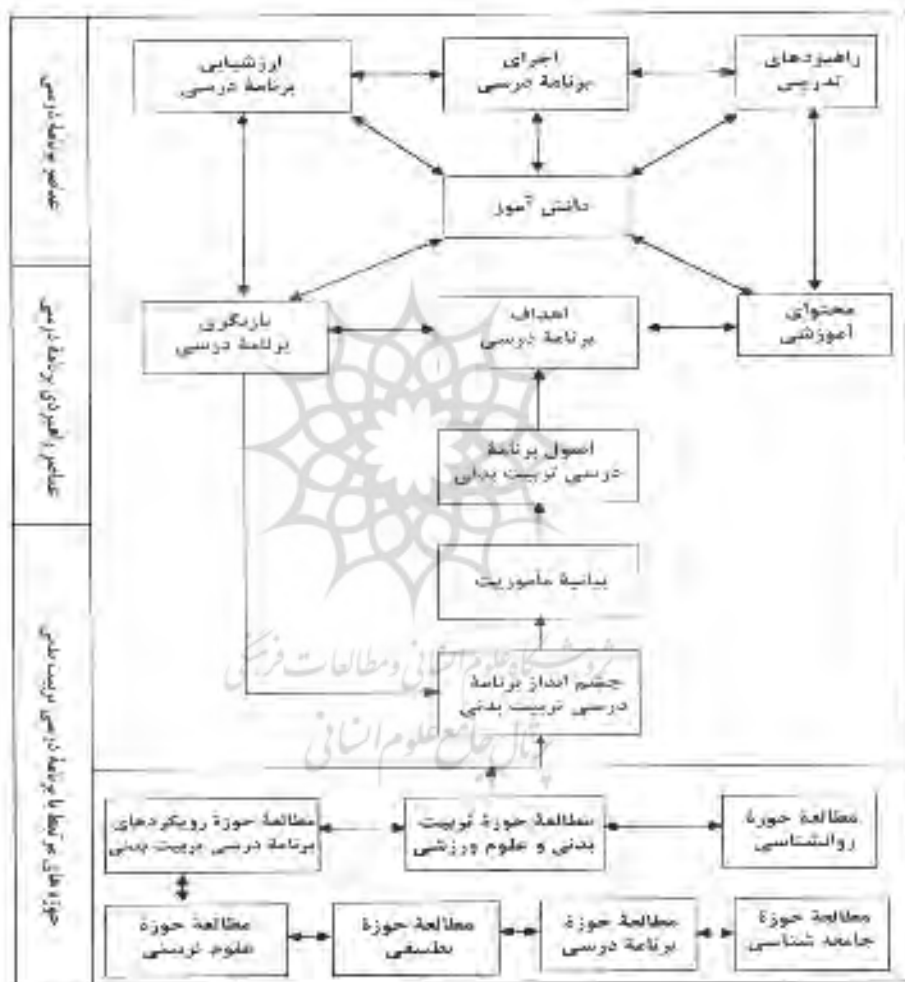
۱. با توجه به ویژگی‌های جسمانی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی در طراحی برنامه درسی از الگویی استفاده شود که منبع و محور اصلی دانش‌آموز باشد (۱۴).

۲. الگوهای مبتنی بر نقش و فعالیت‌های اجتماعی و الگوی مبتنی بر فعالیت‌ها، نیازها و علائق دانش‌آموزان در طراحی برنامه درسی دوره ابتدایی با توجه به ماهیت و کارکردهای تربیت بدنی و ویژگی‌های رشدی فراگیران این دوره قابلیت انطباق دارد (۱۵).

۳. با توجه به ابعاد شناختی، عاطفی و روانی حرکت دانش‌آموزان الگوی ترکیبی با محوریت فراگیر در این درس پیشنهاد می‌گردد (۷،۱۶).

با توجه به ماهیت درس تربیت بدنی در دوره ابتدایی و مأموریت‌های موجود در آن، الگوهای آموزش آمادگی جسمانی، رشدی، مبتنی بر فعالیت و انسان‌گرایی کارایی بیشتری در این دوره ایجاد می‌کند (همان منبع).

ج) الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت بدنی

د) فلسفه و ویژگی‌های الگوی پیشنهادی

الگوی پیشنهادی از سه بخش حوزه‌های مرتبط با برنامه درسی، عناصر راهبردی و عناصر برنامه درسی تشکیل شده است.

پایه و اساس الگوی پیشنهادی مبانی فلسفی، روان‌شناختی، تربیت بدنی و جامعه‌شناسی

است. در این الگو تلاش شده بر اساس مبانی مذکور هفت حوزه به عنوان مبانی برنامه درسی

تربیت بدنی بیان گردد. در پژوهش های انجام شده در سایر دروس حوزه های ارائه شده مورد تأیید قرار گرفته است (۱۷، ۱۸).

الگوی پیشنهادی بر اساس مطالعات حوزه های مختلف مرتبط با تربیت بدنی و ورزش شکل گرفته و پایه و اساس آن پژوهشی است.

مانند بسیاری از برنامه ریزی های اجتماعی، برنامه درسی تربیت بدنی با رویکرد برنامه ریزی استراتژیک پیشنهاد شده است (۳، ۴۶).

در این الگو به جای تأکید بر اهداف به چشم انداز تأکید شده است. رویکرد مورد نظر ضمن هماهنگی اهداف و جهت گیری های درس تربیت بدنی با سایر دروس، تحقق اهداف تعلیم و تربیت را عملی تر می سازد.

رسالت یا پیاتیه مأموریت که وظایف اصلی درس تربیت بدنی را در محورهای مختلف معین می کند برنامه درسی تربیت بدنی را پیش از تعیین اهداف آموزش وسعت و گستردگی می بخشد.

اصول برنامه درسی تربیت بدنی در واقع جهت گیری ها، بایدها و نیاید های حاکم بر نظام برنامه ریزی درسی تربیت بدنی است که تلاش می کند بر اساس رویکرد فلسفی، تربیتی، علمی و اجتماعی حرکت نماید.

با توجه به ویژگی ها و مشخصات دانش آموزان دوره ابتدایی در بین الگوی برنامه درسی به دانش آموزان به عنوان یکی از منابع اساسی تأکید بیشتری شده است و همه عناصر با توجه به ویژگی های روان شناختی و فیزیولوژیک فراگیران انطباق داده می شود. نحوه ارتباط عناصر برنامه درسی تعاملی است.

پرسش دوم: آیا الگوی پیشنهادی برای اجرا در نظام آموزشی از نظر متخصصان تربیت بدنی و برنامه ریزی درسی از اعتبار برخوردار است؟

برای اعتبار سنجی الگوی پیشنهادی از ۲۰ نفر از متخصصان تربیت بدنی و برنامه ریزی درسی از دانشگاه های تهران، تربیت معلم، تربیت مدرس و علامه طباطبائی استفاده شده است. پرسش های مطرح شده و جمع بندی مباحث به صورت زیر است.

۱) آیا حوزه های مورد مطالعه در الگوی پیشنهادی دارای کفایت لازم می باشد و یا ضروری است حوزه های دیگری به آن اضافه شود؟

۸۰) از متخصصان حوزه‌های پیشنهادی در این پژوهش با کافی دانستند و بیان کردند که تقریباً تمام حوزه‌های مرتبط با برنامه درسی تربیت بدنی اعم از روان‌شناسی، تربیت بدنی و علوم تربیتی در این الگوی پیشنهادی ارائه شده است.

۲) آیا عناصری مانند چشم‌انداز، بنیانه مأموریت و اصول برنامه درسی که رویکرد و نگاه برنامه درسی تربیت بدنی را از حالت عادی به نگاه استراتژیک تبدیل می‌کند در الگوی پیشنهادی دارای کفایت لازم می‌باشد و اصولاً در نظام آموزش قابل اجراست؟

۱۰۰٪ متخصصان اظهار داشتند که رویکرد کلان و استراتژیک در تدوین برنامه‌های درسی در ایران اقدامی مناسب به‌شمار می‌آید. نگاه راهبردی در تدوین برنامه درسی تربیت بدنی سبب ارتباط و هماهنگی بیشتری بین درس تربیت بدنی با سایر دروس در دوره ابتدایی خواهد شد.

۳) آیا در الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی، عناصر برنامه درسی ارتباط منطقی با هم‌دیگر دارند؟

متخصصان بیان نمودند که تا توجه به الگوهای برنامه درسی به‌ویژه در درس تربیت بدنی بین حوزه‌های مورد مطالعه و عناصر برنامه درسی ارتباط منطقی وجود دارد. ۱۰۰ درصد متخصصان این ارتباط را مناسب ارزیابی نمودند و ادعان داشتند که حرکت از حوزه‌ها، چشم‌انداز، بنیانه مأموریت، اصول برنامه درسی به سمت اهداف و محتوای روش‌های تدریس و ارزشیابی یک سیر منظم و ارکن به جزء بوده و نظم و ترتیب منطقی را درآمی‌باشد.

۴) آیا اتخاذ رویکرد فراگیر محوری در برنامه درسی تربیت بدنی الگوی پیشنهادی، رویکرد مناسبی است؟

۸۵٪ از متخصصان اعتقاد داشتند که رویکرد فراگیر محوری در این دوره کاربرد بیشتری دارد و هر چه در الگوها به یادگیرنده و فراگیر توجه بیشتری شود، عناصر برنامه درسی قابلیت انطباق بالاتری با نیازها و خصوصیات فراگیران خواهد داشت. ۱۵٪ از متخصصان اعتقاد داشتند که رویکرد سیستمی که به همه منابع فراگیر، جامعه و موضوع درسی توجه هم‌زمان و هماهنگی داشته باشد، انطباق بیشتری ایجاد می‌کند و مناسب است.

۵) آیا خصوصیات و ویژگی‌های بیان شده برای رویکردهای برنامه درسی تربیت بدنی کافی است؟ در غیر این صورت چه ویژگی‌هایی را می‌توان به آن اضافه نمود؟

با توجه به نگرش جدید در برنامه درسی تربیت بدنی که رویکرد کلان و استراتژیک را برای این درس تدوین نموده ۱۰۰٪ از متخصصان اظهار داشتند که ویژگی های بیان شده کافی و مناسب هستند.

۶) آیا خصوصیات و ویژگی های بیان شده برای الگوهای برنامه درسی تربیت بدنی کافی است یا می توان مواردی را به آن اضافه نمود؟
 ۱۰۰٪ از متخصصان اظهار داشتند که ویژگی های بیان شده برای الگوها از جامعیت لازم برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج به دست آمده و برخی از ابعاد انگوی برنامه درسی با استناد به پژوهش های انجام شده بدین شرح است.

حوزه های مختلفی مانند روانشناسی، علوم تربیتی، تربیت بدنی، مطالعه تطبیقی، رویکردهای برنامه درسی تربیت بدنی حوزه هایی هستند که به عنوان مبانی برنامه درسی تربیت بدنی به شمار می آیند و نتایج حاصل از آن مطالعات نقش مؤثری در برنامه درسی مذکور خواهد داشت. انگوی پیشنهادی برنامه درسی که بر اساس مطالعات حوزه های هفت گانه شروع می شود یکی از ویژگی های انگوی برنامه درسی است که به آن توجه مؤثری شده است. نتایج این موضوع با نتایج سایر پژوهش های موجود در این زمینه هماهنگ است. (۸). در مطالعات برنامه درسی سایر رشته ها در ایران از این الگو استفاده شده است (۱۷، ۱۸). بیشتر پژوهش های انجام شده برای طراحی الگو از مطالعات حوزه های مرتبط با تربیت بدنی بهره جسته و تلاش نمودند که از این مطالعات برای تعیین اهداف و فلسفه تربیت بدنی مدارس استفاده شود (۴، ۷). همچنین برای انتخاب اصول برنامه درسی و جهت گیری ها و انتخاب رویکردها نیز این حوزه ها نقش مؤثری دارند.

در خصوص اتخاذ رویکرد برنامه ریزی استراتژیک جهت برنامه درسی تربیت بدنی همان گونه که بیان شد غالب مطالعات و پژوهش هایی که از ۱۹۹۵ به بعد انجام شده از رویکرد استراتژیک استفاده نموده و تلاش کردند از رویکرد مبتنی بر تعیین اهداف پرهیز کنند و با مطالعه و بررسی حوزه های مرتبط، با تدوین چشم انداز، بیانیه مأموریت و اصول برنامه درسی، برنامه ریزی این درس را به شکل راهبردی مدنظر قرار دهند (۴-۶، ۱۲). در زمینه

رویکرد کلان برنامه‌دستی در الگوی پیشنهادی و اتخاذ رویکرد استراتژیک، با توجه به بررسی‌های انجام شده، هماهنگی درسی تربیت‌بدنی با سایر دروس صورت گرفته و نتایج آن با نتایج سایر مطالعات در این زمینه کاملاً منطبق است.

رویکردهای برنامه‌دستی تربیت‌بدنی اساسی‌ترین محور الگوی برنامه‌دستی پیشنهادی است که بر اساس مطالعه و بررسی برنامه‌های درسی می‌توان جهت‌گیری‌ها و نحوه نگارش برنامه‌دستی نسبت به منابع اساسی را ارزیابی نمود. نگاههای فلسفی و فاعلیتی در این زمینه نقش اصلی را ایفا می‌نماید. این موضوع به عوامل مختلفی بستگی دارد و به‌طور کلی هیچ‌کدام به تنهایی کافی نیستند. در بسیاری از برنامه‌های درسی موجود، رویکرد شیوه زندگی فعال، رویکرد حرکت و رویکرد فردی-اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان سه رویکرد اصلی برنامه‌دستی تربیت‌بدنی دوره ابتدایی ذکر شده است (۵، ۶). هر کدام از رویکردهای مذکور به یک منبع از برنامه‌دستی می‌پردازد. رویکرد شیوه زندگی فعال با منبع جامعه، رویکرد حرکت با منبع علم تربیت‌بدنی، رویکرد فردی-اجتماعی و فرهنگی با یادگیرنده ارتباط دارد. در الگوی پیشنهادی تلاش شده ضمن هماهنگی با پژوهش‌های انجام شده و تأیید برخی از پژوهش‌های ذکر شده فوقی به رویکرد تنمیی با محوریت فراگیر توجه شود. در بین پژوهش‌های انجام شده، انجمن بین‌المللی سلامت یکی از کامل‌ترین برنامه‌های درسی به‌شمار می‌آید که توانسته نگاه جامع و دوقطبی را به منابع اصلی برنامه‌دستی لحاظ نماید و در اهداف، محتوا و برنامه‌دستی نگاه یکسانی را به سه منبع اصلی داشته باشد. نتایج این پژوهش با نتایج انجمن بین‌المللی سلامت، تربیت‌بدنی، ورزش، تفریح و حرکات موزون (۲۰۰۱) هماهنگی کامل دارد.

در خصوص الگوهای طراحی برنامه‌دستی که بخش عملی رویکردهای برنامه‌دستی را در بخش عناصر برنامه‌دستی فراهم می‌آورد، نتایج این پژوهش با پژوهش‌های انجام شده (۷، ۱۶) تطبیق دارد. با توجه به اهداف درس تربیت‌بدنی و ویژگی‌های رشدی فراگیران، الگویی که بتواند این نیازها را تأمین نماید مورد توجه بوده و تلاش گردیده به الگوی خودشناسی انسان‌گرایانه، تربیت‌بدنی از طریق بازی و الگوهای که میزان توجه به فراگیر بیشتر باشد در الگوی پیشنهادی مورد تأکید قرار گیرد. همچنین به الگوهای آموزش آمادگی جسمانی، رشدی، مبتنی بر فعالیت و انسان‌گرای نیز توجه شود.

در مورد ویژگی‌ها و خصوصیات عناصر، برنامه درسی مانند اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی نتایج این پژوهش از حمایت پژوهش‌های پاول نیکولای (۱۹۹۷)؛ چارچوب برنامه درسی تربیت بدنی آمریکا (۱۹۹۹)؛ انجمن بین‌المللی، سلامت، تربیت بدنی (۲۰۰۱) و تیمبو (۲۰۰۲) برخوردار است. خصوصیات عناصر برنامه درسی به گونه‌ای که بتواند جهت‌گیری‌های اصلی را برای تدوین برنامه درسی داشته باشد از جمله نکاتی است که در طراحی الگوی پیشنهادی بر آن تأکید شده است (۶،۷،۱۲،۱۴). این موضوع با نتایج پژوهش‌های مذکور کاملاً همخوانی دارد.

پیشنهادها

درس تربیت بدنی در نظام آموزشی دوره ابتدایی به اندازه سایر درس‌ها به دلایل مختلف از جمله فقدان برنامه درسی مدون همواره با مشکلاتی همراه بوده است. با توجه به پژوهش حاضر توجه به این موارد توصیه می‌شود:

۱. الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت بدنی می‌تواند مکمل برنامه درسی موجود وزارت آموزش و پرورش باشد و در صورت اجرا مشکلات فعلی آن مرتفع خواهد شد.
۲. با اجرای الگوی پیشنهادی که یادکرد برنامه‌ریزی استراتژیک طراحی گردیده ارتباط این درس با سایر دروس افزایش خواهد یافت.
۳. رویکرد اصلی در طراحی برنامه درسی تربیت بدنی فراگیرمحوری است و با ویژگی‌ها و خصوصیات رشدی دانش‌آموزان تناسب بیشتری دارد.
۴. با مطالعه صورت گرفته کاستی‌ها و مشکلات برنامه درسی موجود روشن شده و می‌توان در خصوص هر یک از آن‌ها پژوهش جداگانه‌ای انجام داد.
۵. آموزش درس تربیت بدنی در سال‌های گذشته به سمت آموزش رشته‌های ورزشی گرایش پیدا کرده درحالی‌که مطالعه حاضر نشان می‌دهد که نگاه سیستمی و توجه به سایر منابع برنامه درسی از جمله دانش‌آموز و جامعه ضروری است.

منابع

1. Hardman, ken (2005) "Global vision of the situation, trends, and issues of sport and physical education in school", university college warector.
2. غیرتاشی، علی محمد (۱۳۷۲) کلیات و روش های تدریس، دوره تربیت بدنی دوره ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش.
3. Macey, Allison (1996) "Framework for physical education in state mississippi" department of education Mississippi, file:///A:/phedal Htm.
4. Nikotay, pauli (1997) "Wisconsin's model academic standards of physical education", department of public instruction
5. "Framework for physical education in America" (1999) http://www.Sasked.Gov.sk.ca/docs/physed/physed1 Sep_miro.html
6. "Framework for physical education" (2001) International Council for Health, Physical Education, Recreation, Sport and Dance.
7. اسمعیلی، محمدرضا (۱۳۸۳) مطالعه تطبیقی برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی در ایران و کشورهای منتخب جهان و ارائه الگو، پایان نامه دوره دکتری دانشکده تربیت بدنی و علم ورزشی دانشگاه تربیت معلم تهران
8. زاعمی، برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی (۱۳۷۹)، گسوه برنامه ریزی درسی تربیت بدنی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش
9. خیری، محمد (۱۳۷۶) تجربه و تحلیل نظرات ابتدایی از معلمان ورزش دوره ابتدایی تهران در مورد رنگ و ورزش و پیشنهاد اصلاحی، مجموعه مقالات عومین کنفرانس علمی ورزش مدارس یا تأکید بر دوره ابتدایی وزارت آموزش و پرورش
10. حیدری، محمود (۱۳۷۹) توصیف وضعیت آموزشی دبیرستان های تربیت بدنی کشور از دیدگاه معلمان و دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه تربیت معلم تهران
11. حسامی، طلب، رسول (۱۳۸۰) مقایسه وضعیت آمادگی جسمانی دانش آموزان مدارس مقطع ابتدایی دارای معلم تربیت بدنی یا مدارس بدون معلم تربیت بدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه تهران
12. "framework for physical education in lerland" (1990).
13. "Physical education model content standards for California, public schools" (2004).
14. Mark Jimu Tembo (2002) "physical education curriculum for Malawi". Blacksburg, Virginia.
15. حویی، یزید غلامرضا (۱۳۷۲) برنامه ریزی درسی برای یادگیری و تدریس بهتر، انتشارات قدس رضوی.
16. شفیق، پنا، پرهانه (۱۳۸۳) طراحی الگویی برای محتوای تدریس و ارزشیابی درسی تربیت بدنی در

مدارس راهمایی دخترانه ایران، پایان‌نامه دوره دکترای دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تربیت معلم تهران.

۱۷. امینی، محمد (۱۳۸۵) طراحی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت هنری دوره ابتدایی و مقایسه آن با وضعیت موجود، پایان‌نامه دوره دکترای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تربیت مدرس.

۱۸. صمدی، پروین (۱۳۸۵) طراحی الگوی برنامه درسی دینی برای دوره متوسطه و میزان توافق برنامه درسی رسمی با آن، پایان‌نامه دوره دکترای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تربیت مدرس.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی